

Mniejszości narodowe i etniczne w Polsce – podsumowanie

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Wirtualny spacer + Schemat](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: *Pełne zapisy przebiegu posiedzeń komisji. Komisja Mniejszości Narodowych i Etnicznych*, dostępny w internecie: sejm.gov.pl [dostęp 17.04.2020 r.].
- Źródło: Agata Kunicka-Goldfinger, Joanna Piłat, Maciej Podbielkowski, *Repetytorium. Wiedza o społeczeństwie. Liceum – poziom podstawowy i rozszerzony*, Warszawa – Bielsko-Biała 2011, s. 71.
- Źródło: Praca zbiorowa, *Program edukacyjny Różni – Równi*, Poznań 2004.

- Źródło: CBOS, *Tożsamość narodowa i postrzeganie praw mniejszości narodowych i etnicznych. Komunikat z badań CBOS, 106/2015*, dostępny w internecie: cbos.pl [dostęp 20.01.2020 r.].
- Źródło: *Ustawa z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym*, dostępny w internecie: arslege.pl [dostęp 29.05.2020 r.].
- Źródło: *Ustawa z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym*, dostępny w internecie: prawo.sejm.gov.pl [dostęp 17.04.2020 r.].

Mniejszości narodowe i etniczne w Polsce – podsumowanie

Źródło: domena publiczna.

Materiał jest częścią serii „**Repetitorium**”.

W tym materiale powtórzymy wiadomości z jednego z działów wiedzy o społeczeństwie. Powtórzenie opierać się będzie na zestawie ćwiczeń interaktywnych z zakresu mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce oraz pracy z tekstami źródłowymi i multimediami. W dalszej części znajdują się dokładniejsze informacje na temat tego, jak czytać polecenia oraz odpowiadać na pytania. Podpowiadamy, na co warto zwrócić uwagę.

Twoje cele

- Przeanalizujesz typy poleceń do ćwiczeń dotyczących mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce.
- Ocenisz swoją wiedzę, wykonując zestaw ćwiczeń.
- Wskażesz mniejszości etniczne i narodowe żyjące na terenie Polski.

Przeczytaj

Ćwiczenia

W powtórkowych lekcjach skupimy się na części poświęconej pytaniom. Odnoszą się one do wielu różnych materiałów źródłowych (nie tylko tekstów oraz ilustracji, ale również map, tabel czy wykresów itp.), które znajdziesz w arkuszach egzaminacyjnych. Przede wszystkim musisz dokładnie zapoznać się z materiałami źródłowymi, ale także zwrócić uwagę na polecenia. Poniżej przybliżamy, czego możesz się spodziewać po poszczególnych poleceniach w arkuszu:

wyjaśnij

twoim zadaniem jest zrekonstruowanie związku przyczynowo-skutkowego, opisanie od początku do końca, o co chodziło i dlaczego

scharakteryzuj

podobnie jak powyżej należy przeanalizować genezę, przebieg oraz konsekwencje danego procesu czy zjawiska, podając uczestników wydarzeń (postacie, organizacje) lub inne istotne elementy

porównaj

twoim zadaniem jest zestawianie wydarzeń, zachodzących procesów, danych itp., zarówno pod kątem występujących różnic, jak i podobieństw

rozstrzygnij

w tym wypadku oczekiwana odpowiedź jest jedna: „tak” lub „nie” – oczywiście wraz z uzasadnieniem, ale bez formułowania własnych ocen

rozważ

tu natomiast trzeba sformułować zarówno argumenty, jak i kontrargumenty, czyli „za” i „przeciw”, wartościując słuszność danego rozumowania

ocen

to polecenie pozwala ci przedstawić własną, subiektywną opinię na temat opisywanych zjawisk i procesów; każda przedstawiona ocena – o ile będzie dobrze uzasadniona – zostanie uznana, dlatego też kluczową rolę odgrywa umiejętność budowania argumentacji

udowodnij

w poleceniu zawarta jest teza, a od osoby wykonującej to polecenie oczekuje się stworzenia krótkiej narracji z podaniem argumentów na rzecz jej prawdziwości

uzasadnij

zadanie podobne jak powyżej, ale w tym przypadku powinno się określić sposób rozumowania, który umożliwia postawienie danej tezy

wykaż

masz wykazać prawdziwość lub nieprawdziwość związków przyczynowo-skutkowych, odnoszących się do tezy; podaj (wymień, wskaż) – takie polecenia występują w zadaniach półotwartych, w których masz miejsce na odpowiedź; podajesz wtedy pojęcie, nazwę własną (pełną, bez skrótów), imię i nazwisko osoby itp.

Pamiętajcie, że odpowiedź musi odnosić się do źródła – błędem jest bazowanie wyłącznie na swojej wiedzy i zignorowanie podanego źródła. Chodzi bowiem o to, aby osoba zdająca maturę z wiedzy o społeczeństwie umiejętnie połączyła analizę materiału źródłowego z własną wiedzą. Nie bójcie się korzystać z posiadanych informacji i zawsze odwołujcie się do podanych źródeł. Pamiętajcie również o tym, by wczytywać się w polecenia – czasem wiedza własna nie jest potrzebna, czasem tekst to tylko inspiracja, a innym razem należy połączyć wiedzę z interpretacją tekstu.

Mniejszości narodowe i etniczne w Polsce

W ustawie o [mniejszościach narodowych i etnicznych](#) oraz o [języku regionalnym](#) z 2005 r. mniejszość narodowa i etniczna jest zdefiniowana jako grupa obywateli polskich, która spełnia następujące warunki:

Mniejszość narodowa	Mniejszość etniczna
• Jest mniej liczna od pozostałej części ludności RP. • W sposób istotny różni się od pozostałych obywateli językiem, kulturą lub tradycją. • Dąży do zachowania swojego języka, kultury lub tradycji. • Ma świadomość własnej historycznej wspólnoty narodowej i jest ukierunkowana na jej wyrażanie i ochronę. • Jej przodkowie zamieszkiwali obecne terytorium RP od co najmniej stu lat. • Utożsamia się z narodem zamieszkującym samodzielnie inne państwo.	• Jest mniej liczna od pozostałej części ludności RP. • W sposób istotny różni się od pozostałych obywateli językiem, kulturą lub tradycją. • Dąży do zachowania swojego języka, kultury lub tradycji. • Ma świadomość własnej historycznej wspólnoty etnicznej i jest ukierunkowana na jej wyrażanie i ochronę. • Jej przodkowie zamieszkiwali obecne terytorium RP od co najmniej stu lat. • Nie utożsamia się z narodem zorganizowanym we własnym państwie.

Środki niedozwolone/zabronione

Zabronione jest stosowanie środków, których celem jest **asymilacja** osób należących do mniejszości narodowej lub etnicznej (jeśli są stosowane wbrew ich woli).

Zabroniona jest dyskryminacja wynikająca z przynależności do mniejszości narodowej lub etnicznej.

Zobowiązania władz publicznych

Władze publiczne zobowiązane są do popierania równości (w sferze życia ekonomicznego, społecznego, politycznego i kulturalnego) i ochrony osób dyskryminowanych z powodu przynależności do mniejszości.

Używanie języka mniejszości

Prawa osób należących do mniejszości:

- zapisywanie swoich imion i nazwisk zgodnie z zasadami pisowni, łącznie z prawem do ich rejestracji w aktach stanu cywilnego,
- posługiwanie się językiem mniejszości w życiu prywatnym i publicznie, nauka języka mniejszości lub w języku mniejszości,
- w gminach zarejestrowanych w Urzędowym Rejestrze Gmin, gdzie jest używany język mniejszości:
  - a) prawo do używania języka mniejszości narodowej przed organami gminy,
  - b) prawo do stosowania dodatkowych tradycyjnych nazw w języku mniejszości: urzędowych nazw miejscowości, nazw ulic obok nazw polskich (nie mogą one jednak nawiązywać do nazw z okresu 1939–1945 nadanych przez władze Trzeciej Rzeszy lub ZSRS) po uchwaleniu takiego wniosku przez mieszkańców gminy.

Warunki rejestracji gminy, w której jest używany język mniejszości, w Urzędowym Rejestrze Gmin:

- liczba mniejszości narodowych jest nie mniejsza niż 20 proc. ogółu mieszkańców gminy,
- złożenie wniosku przez radę gminy o wpisanie do Urzędowego Rejestru Gmin, w których jest używany język mniejszości.

Język regionalny jest tradycyjnie używany na terytorium danego państwa przez mniejszość obywateli. Nie jest on dialektem oficjalnego języka ani językiem imigrantów z innego kraju.

W Polsce za język regionalny uznano kaszubski. Ludności posługującej się językiem regionalnym przyznano prawo do nauki tego języka lub w tym języku. Organy władzy publicznej są zobowiązane do wspierania rozwoju języka regionalnego i jego zachowania.

Ustawa o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, 6 stycznia 2005 r.

Art. 4.1

Każda osoba należąca do mniejszości ma prawo do swobodnej decyzji o traktowaniu jej jako osoby należącej bądź też nienależącej do mniejszości, a wybór taki lub korzystanie ze związanych z tym wyborem praw nie pociąga za sobą jakichkolwiek niekorzystnych skutków.

Art. 4.2

Nikt nie może być obowiązany, inaczej niż na podstawie ustawy, do ujawnienia informacji o własnej przynależności do mniejszości lub ujawnienia swojego pochodzenia, języka mniejszości lub religii.

Art. 4.3

Nikt nie może być obowiązany do udowodnienia własnej przynależności do danej mniejszości.

Art. 4.4

Osoby należące do mniejszości mogą korzystać z praw i wolności wynikających z zasad zawartych w niniejszej ustawie indywidualnie, jak też wspólnie z innymi członkami swojej mniejszości.

Ważne!

Język pomocniczy może być używany jedynie w gminach, w których liczba mniejszości jest nie mniejsza niż 20 proc. ogółu mieszkańców. Ponadto muszą one zostać wpisane do Urzędowego Rejestru Gmin, w których jest używany język mniejszości.

Słownik

asymilacja

przystosowanie się do życia w obcej grupie przez przejęcie jej kultury i przyswojenie sobie cech właściwych tej grupie

język pomocniczy

język mniejszości narodowej lub etnicznej albo język regionalny, dopuszczony do użycia obok języka urzędowego (języka polskiego), wyłącznie przed organami gminy

język regionalny

mowa tradycyjnie używana na terenie państwa przez mniejszą liczebnie od reszty grupę obywateli, różniąca się od oficjalnego języka urzędowego oraz niebędąca ani dialektem oficjalnego języka tego państwa, ani językiem migrantów

mniejszość etniczna

grupa osiedlona na terytorium innej zbiorowości i wyróżniająca się odrębnym pochodzeniem i kulturą, a często także językiem i religią; nie ma własnego państwa

mniejszość narodowa

grupa ludzi zamieszkująca obszar danego państwa, odróżniająca się od większości społeczeństwa językiem, kulturą, pochodzeniem etnicznym bądź religią; ma własne państwo

Wirtualny spacer + Schemat

Polecenie 1

Zapoznaj się ze spacerem wirtualnym, a następnie wykonaj ćwiczenie.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 1

Przygotuj po dwa argumenty za i przeciw do dyskusji na temat: „Czy istotne jest dla naszej tożsamości narodowej zachowywanie pamięci o mniejszościach narodowych zamieszkujących wcześniej dany region?”

Polecenie 2

Zapoznaj się z danymi na wykresie interaktywnym i wykonaj zadanie.

**Liczba szkół poszczególnych rodzajów,
w których była możliwość uczenia się języka kaszubskiego
w latach szkolnych 2009/2010–2017/2018**

rok_szkolny : Przedszkole

2009/2010 : 20

2010/2011 : 27

2011/2012 : 29

2012/2013 : 40

2013/2014 : 22

2014/2015 : 38

2015/2016 : 29

2016/2017 : 36

2017/2018 : 20

rok_szkolny : Szkoła podstawowa

2009/2010 : 182

2010/2011 : 197

2011/2012 : 231

2012/2013 : 253

2013/2014 : 277

2014/2015 : 291

2015/2016 : 305

2016/2017 : 318

2017/2018 : 330

rok_szkolny : Gimnazjum

2009/2010 : 52

2010/2011 : 60

2011/2012 : 82

2012/2013 : 92

2013/2014 : 103

2014/2015 : 112

2015/2016 : 116

2016/2017 : 124

2017/2018 : 122

rok_szkolny : Liceum

2009/2010 : 5

2010/2011 : 5

2011/2012 : 7

2012/2013 : 9

2013/2014 : 11

2014/2015 : 10

2015/2016 : 13

2016/2017 : 14

2017/2018 : 14

rok_szkolny : Inne szkoły średnie

2009/2010 : 0

2010/2011 : 0

2011/2012 : 2

2012/2013 : 2

2013/2014 : 13

2014/2015 : 15

2015/2016 : 21

2016/2017 : 21

2017/2018 : 21

rok_szkolny : Szkoła specjalna

2009/2010 :

2010/2011 :

2011/2012 :

2012/2013 :

2013/2014 :

2014/2015 : 1

2015/2016 : 1

2016/2017 : 1

2017/2018 : 1

Oprac. na podst.: GUS, *Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2017/18*, Warszawa, Gdańsk 2018, stat.gov.pl [online, dostęp: 12.03.2020].

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 2

Wskaż, o czym świadczy rosnąca liczba szkół oferujących możliwość nauki języka kaszubskiego.

Polecenie 3

Zapoznaj się z wykresem kołowym. Poszukaj aktualnych danych na ten temat i wykonaj zadanie.

Liczba gmin, w których wprowadzono język pomocniczy (stan na grudzień 2009 r.)

Label : opolskie

Value : 78,6%

Label : podlaskie

Value : 14,3%

Label : pomorskie

Value : 7,1%

opolskie – język niemiecki;

podlaskie – język litewski (1 gmina) i białoruski (3 gminy);

pomorskie – język kaszubski.

Oprac. na podst.: MSWiA, *Urzędowy Rejestr Gmin, w których jest używany język pomocniczy*, mswia.gov.pl [online, dostęp: 17.04.2020].

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 3

Zastanów się, z czego wynika wybór właśnie takich języków.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Zapoznaj się z wykresem i wykonaj ćwiczenie.

Ludność mająca obywatelstwo polskie według deklarowanej narodowości, 20 maja 2002 r.

mniejszość_narodowa : Niemcy
dane_ze_spisu_powszechnego_w 2002_r. : 147094
mniejszość_narodowa : Białorusini
dane_ze_spisu_powszechnego_w 2002_r. : 47640
mniejszość_narodowa : Ukraińcy
dane_ze_spisu_powszechnego_w 2002_r. : 27172
mniejszość_narodowa : Romowie
dane_ze_spisu_powszechnego_w 2002_r. : 12731
mniejszość_narodowa : Łemkowie
dane_ze_spisu_powszechnego_w 2002_r. : 5850
mniejszość_narodowa : Litwini
dane_ze_spisu_powszechnego_w 2002_r. : 5639
mniejszość_narodowa : Rosjanie
dane_ze_spisu_powszechnego_w 2002_r. : 3244
mniejszość_narodowa : Słowacy
dane_ze_spisu_powszechnego_w 2002_r. : 1710
mniejszość_narodowa : Żydzi
dane_ze_spisu_powszechnego_w 2002_r. : 1055
mniejszość_narodowa : Tatarzy
dane_ze_spisu_powszechnego_w 2002_r. : 447
mniejszość_narodowa : Czesi
dane_ze_spisu_powszechnego_w 2002_r. : 386
mniejszość_narodowa : Ormianie
dane_ze_spisu_powszechnego_w 2002_r. : 262
mniejszość_narodowa : Karaimi
dane_ze_spisu_powszechnego_w 2002_r. : 43

Oprac. na podst.: GUS, *Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2002*, stat.gov.pl [online, dostęp: 10.04.2020].

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

W spisie powszechnym pojawiła się dodatkowo narodowość śląska – 172 682 osób zadeklarowało tę narodowość. Uzasadnij, dlaczego nie umieszczono jej w zestawieniu.

Ćwiczenie 2

Wskaż cechy mniejszości etnicznej.

☐ Chce zachować własny język.

☐ Utożsamia się z narodem zamieszkującym samodzielnie inne państwo.

☐ Jest mniej liczna od pozostałej części ludności.

☐ Jej przodkowie zamieszkiwali obecne terytorium RP od co najmniej stu lat.

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj ćwiczenie.

“ Ustawa z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym

(...) 1) jest tradycyjnie używany na terytorium danego państwa przez jego obywateli, którzy stanowią grupę liczebnie mniejszą od reszty ludności tego państwa;

2) różni się od oficjalnego języka tego państwa; nie obejmuje to ani dialektów oficjalnego języka państwa, ani języków migrantów.

Źródło: *Ustawa z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym*, dostępny w internecie: arslege.pl [dostęp 29.05.2020 r.].

Wskaż, jaki język w Polsce ma status języka opisanego w tekście.

Zaznacz odpowiedź najbliższą swojej.

Porównaj swoją odpowiedź

Uzupełnij zdanie.

Ustawa o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym z 2005 r. uznaje za mniejszość etniczną.

Litwinów

Ślązaków

Romów

Żydów

Materiały źródłowe do ćwiczeń 3–6.

Źródło I

“ **Ustawa z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym** **Art. 9**

1. Przed organami gminy, obok języka urzędowego, może być używany, jako język pomocniczy, język mniejszości.
2. Język pomocniczy może być używany jedynie w gminach, w których liczba mieszkańców gminy należących do mniejszości, której język ma być używany jako język pomocniczy, jest nie mniejsza niż 20 proc. ogólnej liczby mieszkańców gminy i które zostały wpisane do Urzędowego Rejestru Gmin, w których używany jest język pomocniczy, zwanego dalej „Urzędowym Rejestrem”.

Źródło: Ustawa z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, dostępny w internecie: prawo.sejm.gov.pl [dostęp 17.04.2020 r.].

Źródło II

“ ***Pełne zapisy przebiegu posiedzeń komisji. Komisja Mniejszości Narodowych i Etnicznych***

Stenogram sejmowy z 23 września 2004 r., 11. punkt porządku dziennego. Sprawozdanie Komisji Administracji i Spraw

Wewnętrznych, Komisji Edukacji, Nauki i Młodzieży oraz Komisji Mniejszości Narodowych i Etnicznych o komisyjnym projekcie ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych w Rzeczypospolitej Polskiej. 4. kadencja, 84. posiedzenie, 2. dzień (23 września 2004)

**Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych
i Administracji Tadeusz Matusiak:**

Szanowny Panie Marszałku! Szanowne Panie! Szanowni Panowie! (...) Jak wiemy, praktycznie nie ma chyba w tej chwili kraju w zjednoczonej Europie, który by nie uważał, że grupy narodowościowe, grupy etniczne do kultywowania swoich pewnych odrębności mają prawo. Potrzeba przyjęcia ustawy regulującej tę problematykę (...) wydaje się zasadna także i z tego względu, iż Polska przystąpiła do Konwencji ramowej Rady Europy o ochronie mniejszości narodowych, której stała się stroną od dnia 1 kwietnia 2001 r. (...)

Padło tu dużo pytań, propozycji, chociażby takich, jak propozycja skreślenia art. 9. Będę nawiązywał do wielu zadawanych tu pytań w kontekście tego artykułu. Chciałbym zauważyć, że przepis tego artykułu stanowi implementację postanowień art. 10 ust. 2 Konwencji ramowej Rady Europy o ochronie mniejszości narodowych, stanowiącego, że na obszarach zamieszkałych tradycyjnie lub w znacznej liczbie przez osoby należące do mniejszości narodowej, o ile osoby te sobie tego życzą, i tam, gdzie takie życzenie odpowiada rzeczywistym potrzebom, strony będą starać się zapewnić na tyle, na ile to możliwe, warunki, które umożliwią używanie języka mniejszości w stosunkach pomiędzy tymi osobami a organami administracyjnymi. Przepis tego artykułu określa zatem, w jakim zakresie język mniejszości może być używany w życiu publicznym. Należy podkreślić, że przyjęte w projekcie rozwiązanie sytuuje język mniejszości jako język pomocniczy. W projekcie określono warunki,

które muszą zostać spełnione, aby mógł być wprowadzony język pomocniczy.

Teraz może przejdę do tych 8 proc. [mniejszości do ogólnej liczby mieszkańców – przyp. aut.]. Przyjęto to w pracach komisji, bo nie była to propozycja rządu, co chcę jeszcze raz podkreślić, ale komisji. Może spróbuję również wytłumaczyć, aczkolwiek poseł sprawozdawca na pewno również się do tego odniesie, dlaczego ten próg jest 8-procentowy. Rzeczywiście jest to próg umowny. Dlaczego nie jest to próg 50-procentowy? Chociażby dlatego, że przy 8-procentowym kryterium to spełniane jest przez 74 gminy. (...) Jeżeli przyjmowalibyśmy wyższy próg, powiedzmy: 20 proc., to wówczas nie byłoby takich mniejszości, jak chociażby mniejszość ukraińska, jak Łemkowie. Praktycznie takowych warunków nie można by było spełnić nigdzie, w żadnej gminie (...).

Na jakiej podstawie określa się liczbę mieszkańców innej narodowości w danej gminie? Oczywiście można to określić jedynie na podstawie ostatniego spisu wyborców (...). Wiadomo, że określenie narodowości polegało na złożeniu deklaracji w trakcie dokonywania spisu wyborczego. (...)

Poseł Maria Nowak:

Panie Marszałku! Wysoki Sejmie! Mam pytanie do posła sprawozdawcy. Otóż jeżeli w ustawie zakłada się samoidentyfikację grupy narodowej lub etnicznej, to największą grupą, która w ostatnim spisie ludności określiła swą odrębność, są Ślązacy. W art. 2 ust. 4 wymienia się mniejszości etniczne i uznaje się następujące mniejszości: karaimską, łemkowską, romską i tatarską. Dlatego pytam pana posła sprawozdawcy, czy fakt, że 176 tysięcy osób zamieszkujących na Śląsku określiło, że czuje odrębność etniczną, był brany pod uwagę w czasie prac komisji przy omawianiu projektu tej ustawy? Co zadecydowało, że w żadnym zapisie nie odniesiono się do tych danych, nie uwzględniono tych danych? I może pytanie

najbardziej ogólne, zasadne: Czy w ogóle ten problem przez komisję był analizowany? Dziękuję bardzo. *(Oklaski)*

Poseł Eugeniusz Czykwin:

Pani poseł Maria Nowak pytała o problem, nazwijmy to ogólnie, Ślązaków. Tak, ten problem był przedmiotem dyskusji w komisji, i to bardzo szerokiej. Chcę powiedzieć, że tu jakby obowiązującym dla nas wskazaniem były opinie i stanowiska, że Ślązacy nie są narodem ani grupą narodowościową, zarazem nie są jedynie grupą etnograficzną, jeśli odrębność kulturowa pozwala uznać ich za grupę etniczną. Kwalifikacja taka pojawiła się także w uzasadnieniach wyroków sądów rozpatrujących zasadność wniosku o powołanie związku ludności narodowości śląskiej. Ślązacy nie mają także skodyfikowanego języka, jak mają Kaszubi, posługują się rodziną gwar górnośląskich, często znacznie się różniących. To sprawia, że Ślązacy nie mieszczą się w zakresie przedmiotowym tej ustawy. Ale to przecież nie oznacza, że gdyby do tej kodyfikacji doszło, i w tym przypadku środowiska naukowe uznałyby też tak, jak w przypadku języka kaszubskiego, że spełnia on kryteria języka regionalnego, mogliby być, np. poprzez nowelizację ustawy musiałyby się to odbyć, dołączeni do grupy, do ochrony prawnej, jaką obejmujemy dzisiaj język kaszubski.

Źródło: Pełne zapisy przebiegu posiedzeń komisji. Komisja Mniejszości Narodowych i Etnicznych, dostępny w internecie: sejm.gov.pl [dostęp 17.04.2020 r.].

Ćwiczenie 5

Wskaż, jaki zapis w cytowanej ustawie o mniejszościach uległ zmianie w stosunku do projektu komisji sejmowej.

Ćwiczenie 6

Wskaż, dlaczego język śląski nie został uznany za język regionalny.

Ćwiczenie 7

Wskaż, jaki co najmniej procent mieszkańców w poszczególnych gminach, w których wprowadzono język pomocniczy, stanowią mieszkańcy innej narodowości niż polska.

Ćwiczenie 8

Wskaż, która mniejszość narodowa, wymieniona w dyskusji sejmowej, po zmianie projektu ustawy nie spełnia nowych warunków i nie ma możliwości posługiwania się językiem narodowym jako językiem pomocniczym w swojej gminie.

Ćwiczenie 9

Zapoznaj się z tabelą i wykonaj zadanie.

Liczebność mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce:

Wyszczególnienie	Liczebność wg Narodowego Spisu Powszechnego (w tys.)
ludność Polski ogółem	38230,1
mniejszości ogółem	268,85
niemiecka	152,9
białoruska	48,7
ukraińska	31
romska	12,9
rosyjska	6,1

Wyszczególnienie	Liczebność wg Narodowego Spisu Powszechnego (w tys.)
łemkowska	5,9
litewska	5,8
słowacka	2
żydowska	1,1
ormiańska	1,1
czeska	0,8
tatarska	0,5
karaimska	0,05

Źródło: Praca zbiorowa, *Program edukacyjny Różni – Równi*, Poznań 2004.

Podaj nazwę najmniej licznej mniejszości etnicznej.

Podaj nazwę największej mniejszości narodowej.

Dla nauczyciela

Autorka: Dorota Czarny

Przedmiot: Wiedza o społeczeństwie

Temat: Mniejszości narodowe i etniczne w Polsce

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres podstawowy, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

IV. Prawa człowieka i ich ochrona.

Uczeń:

- 1) wymienia „zasady ogólne” i katalog praw człowieka zapisane w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej;
- 4) przedstawia szczegółowe prawa mniejszości narodowych i etnicznych oraz grupy posługującej się językiem regionalnym w Rzeczypospolitej Polskiej; pozyskuje informacje na temat praw mniejszości polskiej w różnych państwach.

Zakres rozszerzony

IV. Aspekty etniczne życia społecznego.

Uczeń:

- 1) przedstawia różne koncepcje narodu (polityczną i etniczno-kulturową); charakteryzuje czynniki narodotwórcze i sprzyjające zachowaniu tożsamości narodowej;
- 3) przedstawia elementy dziedzictwa kulturowego etnicznej grupy mniejszościowej w Rzeczypospolitej Polskiej (mniejszości narodowe i etniczne, grupa posługująca się językiem regionalnym, imigranci);
- 6) analizuje stan przestrzegania praw mniejszości narodowych i etnicznych w Rzeczypospolitej Polskiej i w wybranym państwie;
- 8) przedstawia i porównuje różne modele polityki wobec imigrantów (unifikacja/asymilacja, integracja, wielokulturowość) w państwach Europy;
- 10) wyjaśnia kwestię akulturacji i asymilacji grup mniejszościowych, w tym migranckich; wykazuje, że rodzaj stosowanej polityki państwa w różnym stopniu i kierunku wpływa na te

zjawiska.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- analizuje typy poleceń do ćwiczeń dotyczących mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce;
- ocenia swoją wiedzę, wykonując zestaw ćwiczeń;
- wskazuje mniejszości etniczne i narodowe żyjące na terenie Polski.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm.

Metody i techniki nauczania:

- mapa myśli;
- analiza tekstu źródłowego;
- wzajemne odpytywanie się;
- odpowiadam za ciebie;
- dyskusja za i przeciw.

Formy zajęć:

- praca indywidualna;
- praca w grupach;
- praca w parach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- flipcharty i markery;
- kartki z cyframi (tyle kartek, ile grup).

Przebieg zajęć:

Przed lekcją

Uczniowie mają za zadanie przypomnieć sobie wiadomości dotyczące mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce w celu aktywnego uczestnictwa w lekcji podsumowującej.

Faza wstępna

1. Wspólna mapa myśli. Na tablicy uczniowie tworzą mapę dotyczącą mniejszości narodowych i etnicznych występujących w Polsce.
2. Przedstawienie tematu i celów zajęć.
3. Następnie prowadzący wyjaśnia, że na zajęciach praca będzie przebiegać w małych grupach, 3–4-osobowych (dobrać uczniów tak, aby w każdej z nich był 1 lub 2 uczniów mocnych – dobrych, którzy będą pomagać w razie potrzeby słabszym).

Faza realizacji

1. Każda grupa ma przydzielony numer, aby w późniejszej fazie zajęć można było wskazać, kto ma odpowiadać lub zadawać pytanie. Grupy otrzymują także kartki i markery.
2. Zespoły, wykorzystując treści sekcji „Przeczytaj” i schematy, a także teksty źródłowe, wyjaśniają sobie wzajemnie utrwalany materiał i układają pytania dla grup przeciwnych (w zależności od liczebności klasy do 3 pytań).
3. Podczas pracy uczniów nauczyciel przygotowuje tabelę, na której będzie zapisywać punktację poszczególnych grup.
4. Po wyznaczonym czasie nauczyciel wspólnie z uczniami ustala kryterium oceniania za udzielone odpowiedzi, jak i zasady, według których będą odpowiadać. Grupa, która zadaje pytanie, wybiera osobę do odpowiedzi. Jeśli będzie miała ona problem z odpowiedzią, może wybrać z grupy kogoś do pomocy. Po udzieleniu odpowiedzi następuje przyznanie punktów przez grupę, która zadaje pytanie, wraz z informacją zwrotną – uzasadnieniem.

Podczas pracy uczniów nauczyciel jest tylko koordynatorem działań i obserwatorem, w razie konieczności wyjaśnia sporne kwestie. W trakcie lekcji uczniowie słabsi mają zapewnioną pomoc i wsparcie.

5. Gdy grupy wyczerpią wszystkie przygotowane pytania, następuje podsumowanie.

Faza podsumowująca

1. Wirtualny spacer. Po zapoznaniu się z materiałem uczniowie w parach przygotowują argumenty do dyskusji za i przeciw (ćwiczenie 1 dołączone do spaceru). Następuje podział na dwie grupy i dyskusja. Na zakończenie chętne osoby przedstawiają wnioski.

2. Nauczyciel podsumowuje zajęcia, przekazując informację zwrotną na temat pracy poszczególnych zespołów, oraz wyjaśnia uczniowskie wątpliwości.

Praca domowa:

Utrwalić powtarzany materiał do sprawdzianu.

Wykonać samodzielnie ćwiczenia w sekcji „Sprawdź się”.

Podczas koordynowania pracy uczniów nauczyciel zauważy, która grupa lub uczniowie mają braki w danym materiale. Może wówczas zadać dodatkową pracę domową, aby uzupełnić braki.

Materiały pomocnicze:

- *Urzędowy Rejestr Gmin, w których jest używany język pomocniczy*, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, grudzień 2009 r.
- Ustawa z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, art. 9; 1, 2.
- *Stenogram sejmowy z 23 września 2004 r., 11. punkt porządku dziennego. Sprawozdanie Komisji Administracji i Spraw Wewnętrznych, Komisji Edukacji, Nauki i Młodzieży oraz Komisji Mniejszości Narodowych i Etnicznych o komisyjnym projekcie ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych w Rzeczypospolitej Polskiej. 4. kadencja, 84. posiedzenie, 2. dzień (23 września 2004).*

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Uczniowie wybrani lub chętni na podstawie multimediiów przygotowują prezentację multimedialną na temat mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce, jak również zamieszkujących miejscowość uczniów lub najbliższe okolice.